

Sławomir Niedźwiecki, Artur Staszewski

**PTAKI WODNO-BŁOTNE ODCINKA DOLNEJ ODRY
MIĘDZY CZELINEM A BIELINKIEM W SIERPNIU 1992 R.**

**Waterfowl and waders of the lower Oder
between Czelin and Bielinek in August 1992**

Abstract

Associations of waterfowl and waders were studied at lower Oder between villages Czelin and Bielinek in August 14th—30th, 1992. Mallard *Anas platyrhynchos* was the most abundant species (domination 71.2%). Among the waders (*Charadrii*) the most abundant were: lapwing *Vanellus vanellus*, common sandpiper *Actitis hypoleucos*, greenshank *Tringa nebularia*, common snipe *Gallinago gallinago*, and spotted redshank *Tringa erythropus* (Tab. 1). The most attractive for the birds (87.4% of recorded individuals) was the main river bed, with plenty of shallows and sandbanks, due to exceptionally low water level. In contrary to other studied rivers in Poland, *Anseriformes* were dominating (75.2%) before *Charadriiformes* (18%) due to the mentioned above abundance of mallard (Tab. 2). The average density of waterfowl and waders (1310.0 birds/10 km of river course) is among the highest recorded in Poland (Tab. 3).

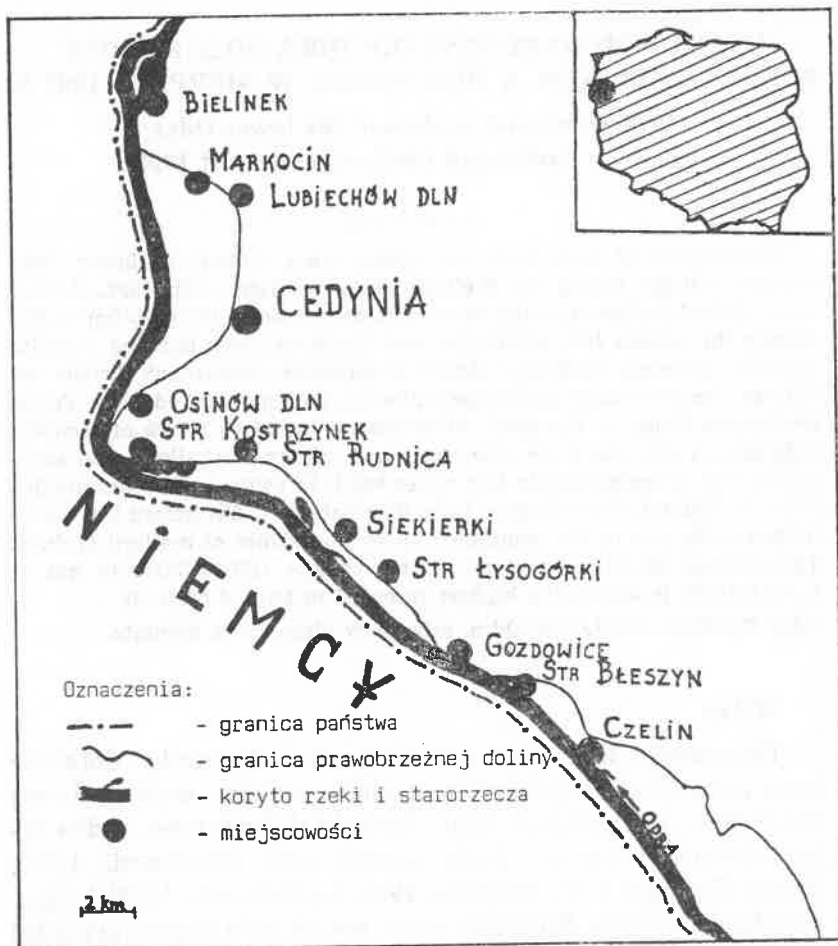
KEY WORDS: the Lower Odra, migratory birds, river habitats.

Wstęp

Dotychczas literatura ornitologiczna odczuwała dotkliwy brak opracowań dotyczących przelotu ptaków wzdłuż dolnej Odry (por. — Tomiałojć 1990). Spośród dużych rzek, badań takich doczekały się np. Wisła (Luniak 1971, Wesołowski 1973), Warta (Bednorz 1976, Winiecki 1983, Lewartowski 1989) i Pilica (Markowski 1982). Niniejsza praca ma na celu uzupełnienie tej wiedzy, poprzez charakterystykę awifauny odcinka dolnej Odry w początkowym okresie wędrówki jesiennej.

Opis terenu

Badaniami objęto odcinek doliny rzeki Odry o długości 35 km szlaku żeglownego — między miejscowościami Czelin i Bielinek (ryc. 1). Teren rozdzielono na trzy charakterystyczne rodzaje biotopów:

Ryc. 1. Mapa badanego terenu.
Fig. 1. A map of the studied area.

1. Koryto rzeki z przyległymi prawobrzeżnymi łąkami i pastwiskami. Odra na tym odcinku była w całości uregulowana i pozbawiona naturalnych wysp, z niskimi stromymi brzegami i kamienistymi ostrogami; roślinność dochodziła do samych brzegów. Dolina w całości pokryta była łąkami i pastwiskami z nielicznymi zadrzewieniami o charakterze parkowym, w skład których wchodziła głównie: sosna zwyczajna *Pinus silvestris*, brzoza brodawkowata *Betula verrucosa* i wierzby *Salix spp.* Zespoły wiklin nadrzecznych były dość rzadkie i porastały tylko wąski pas przy samym brzegu. Szerokość koryta 150—200 m.

2. Kostrzyneckie Rozlewisko. Rozległy teren (ok. 800 ha) pomiędzy dwoma największymi starorzeczami: w Siekierkach i Str. Kostrzynku. Od pozostałej części doliny odróżniały się większą wilgotnością łąk, które miejscami pokrywały zwarte łąny trzcin *Phragmites communis* i rdestów *Polygonum spp.* W suchszych miejscach dominowała mozga trzcinowata *Phalaris arundinacea* i manna *Glyceria spp.* Obszar ten okresowo był silnie zalwany; w starorzeczach stale utrzymywała się woda. Od 1993 r. miejsce to ze względu na swe walory ornitologiczne (Czeraszewicz et al. 1993), zostało objęte specjalną formą ochrony, jako „użytek ekologiczny”.

3. Żwirownia w Bielinku. Duża czynna żwirownia przystosowana do przyjmowania barek, w większej części zatopiona; nieliczne piaszczyste łąchy; strome i wysokie brzegi.

Podczas badań, opisywany obszar cechował się rzadko tu spotykanymi stosunkami wodnymi. Panujące długotrwałe susze, spowodowały całkowite wyschnięcie Kostrzyneckiego Rozlewiska — za wyjątkiem starorzeczy. Na pozostałym terenie nie występowały żadne podmokłe miejsca, a większość łąk i pastwisk przybrało charakter stepowy. Poziom wody w Odrze obniżył się do tego stopnia, że wstrzymano ruch barek; przy brzegach odsłoniły się często dość rozległe piaszczyste łąchy. Ciekawym, równie rzadkim zjawiskiem był masowy spływ rzęsy drobnej *Lemna minor*, której gęste kożuchy pokrywały nieraz całą powierzchnię wody.

Metodyka

Materiał zebrano podczas obozu ornitologicznego, który odbył się z inicjatywy SSO „Świdwie”, w dniach 14—30 VIII 1992 roku w Starej Rudnicy nad Odrą. Przeprowadzono pięć jednodniowych liczeń badanego odcinka rzeki, dwa liczenia na żwirowni oraz około 30 liczeń na Kostrzyńskim Rozlewisku (dwie kontrole dziennie). Poza tym uczestnicy obozu prowadzili stałe obserwacje w różnych miejscach doliny Odry. Do porównań i podsumowań wzięto materiał z tego samego dnia kontroli. Liczenia dokonywano pieszo, w kilkusobowych zespołach poruszających się wzdłuż wyznaczonych odcinków. Używano lornetek o różnych parametrach oraz lunet 20x50. Aby uniknąć powtórnego wliczania tych samych ptaków, starano się ich nie płoszyć, a wyniki wspólnie konsultowano po powrocie z terenu. Notowano wszystkie gatunki ptaków, a przy danych porównawczych, uwzględniono tylko gatunki związane ze środowiskiem wodnym *Non-Passeriformes* — za Lewartowskim (1989).

Przegląd gatunków

W tab. 1 przedstawiono wyniki dotyczące całościowych liczeń. Poniżej przedstawiamy również materiał pochodzący z przypadkowych obserwacji z uwzględnieniem ptaków wróblowatych *Fasseriformes*.

Tachybaptus ruficol'is — perkozek. Jedno spotkanie pojedynczego ptaka na kanale przy żwirowni w Bielinku.

Podiceps cristatus — perkoz dwuczuby. Spotykany zwykle pojedynczo, maksymalnie skupienie 5 os. na Odrze i 4 os. na Kostrzyńskim Rozlewisku (rodziny).

Pha'acrocorax carbo — kormoran. Spotykany w stadach do kilku ptaków, zwykle przelotnych. Maksymalnie 14 os. lecących na północ.

Egretta alba — czapla biała. Jeden osobnik stale przebywał na Kostrzyńskim Rozlewisku w dn. 14—22 VIII, oraz 1 os. obserwowano 22 VIII lecącego w górę rzeki koło Siekierek, przy

czym z pewnością był to inny ptak niż stwierdzony na rozlewisku.

Ardea cinerea — czapla siwa. Stosunkowo pospolita na Odrze — rozproszona równomiernie, maksymalnie łącznie 131 os. na Odrze i 80 os. na rozlewisku. Największe stado — 70 os. na starorzeczu koło Siekierok — 17 VIII.

Ciconia ciconia — bocian biały. Największą koncentrację żerowiskową obserwowano 14 VIII na rozlewisku koło Siekierok — 10 os.

Ciconia nigra — bocian czarny. Niemal codziennie obserwowano pojedyncze osobniki. Maksymalnie 10 ptaków 15 VIII na rozlewisku koło Siekierok.

Cygnus olor — łabędź niemy. Maksymalnie łącznie 15 os. na Odrze. Największe stado to rodzinka 2 ad i 4 im.

Anser anser — gęgawa. Duże stado — do 200 os. — przebywało na rozlewisku do 16 VIII. Później obserwowano tam pojedyncze ptaki, a 19 VIII przelot w godzinach porannych łącznie 332 os. na SW i E koło Str Rudnicy.

Tadorna tadorna — ohar. Jedynie dwa stwierdzenia — 23 VIII 2 imm na Odrze i 24 VIII 2 imm na żwirowni. Prawdopodobnie chodzi o te same osobniki.

Anas penelope — świstun. Jedno stwierdzenie na Odrze: 26 VIII — 1 samiec i 1 samica koło Gozdowic.

Anas strepera — krakwa. Regularnie spotykana na Odrze — do kilku osobników. Największe stado 16 os. — 28 VIII; równocześnie jest to największa łączna liczebność.

Anas crecca — cyraneczka. Maksymalnie na Odrze naliczono 99 os. Największe stado — 20 os.

Anas platyrhynchos — krzyżówka. Najliczniejsza kaczka. Maksymalnie na badanym odcinku Odry naliczono 6503 os. — 19 VIII. Później liczebność stopniowo spadała.

Anas querquedula — cyranka. Jedno stwierdzenie na Odrze: 26 VIII — 2 os. koło Gozdowic.

Anas clypeata — płaskonos. Dwa stwierdzenia pojedynczych ptaków: raz na Odrze i raz przelotny nad rozlewiskiem.

Aythya ferina — głowienka. Spotykana regularnie, ale pojedynczo. Maksymalnie łącznie 4 os. na całym odcinku.

Aythya fuligula — czernica. Na Odrze maksymalnie łącznie 8 os. obserwowano 23 VIII na żwirowni.

Bucephala clangula — gągoł. Trzy obserwacje pojedynczych ptaków na Odrze i jedna w żwirowni.

Mergus merganser — nurogęs. Stosunkowo liczny na Odrze: maksymalnie łącznie 113 os. — 21 VIII. Ptaki skupiały się zwykle w dużych stadach (do 55 os.) w okolicach Gozdowic i Błeszyna. Wszystkie obserwowane osobniki nosiły szatę samic.

Pernis apivorus — trzemielojad. Pojedyncze osobniki spotykane regularnie w różnych miejscach. Maksymalnie podczas liczeń łącznie 3 os.

Milvus migrans — kania czarna. Pojedyncze osobniki obserwowano trzykrotnie.

Milvus milvus — kania rdzawa. Obserwowana regularnie — zwykle pojedyncze osobniki. Maksymalnie podczas liczeń łącznie 8 os.

Haliaeetus albicilla — bielik. Obserwowany niezbyt często, pojedynczo. Maksymalnie podczas liczeń łącznie 4 ad.

Circus aeruginosus — błotniak stawowy. Widywany regularnie. Maksymalnie podczas liczeń łącznie 13 os.

Circus cyaneus — błotniak zbozowy. Obserwowany dwukrotnie: 25 VIII — samiec i 26 VIII — 2 samice lecące w górę rzeki koło Starej Rudnicy.

Accipiter gentilis — jastrząb. Obserwowany nieregularnie. Maksymalnie podczas liczeń łącznie 3 os.

Accipiter nisus — krogulec. Pojedyncze ptaki obserwowano trzykrotnie.

Buteo buteo — myszołów zwyczajny. Najliczniejszy spośród drapieżników. Maksymalnie podczas liczeń łącznie 46 os. — 24 VIII, w tym stado 23 os. zerujących na łąkach koło Cedynii.

Aquila pomarina — orlik krzykliwy. Dwa stwierdzenia pojedynczych ptaków.

Pandion haliaetus — rybołów. Pojedyncze osobniki polujące nad wodami obserwowano regularnie w różnych miejscach. Maksymalnie podczas liczeń łącznie 4 os.

Falco tinnunculus — pustułka. Regularnie spotykana w pobliżu gniazda z młodymi koło Siekierek. Maksymalnie podczas liczeń łącznie 3 os.

Falco subbuteo — kobuz. Dwukrotnie obserwowano pojedyncze osobniki i raz trzy polujące razem ptaki.

Rallus aquaticus — wodnik. Jednego osobnika słyszano 15 VIII na rozlewisku koło Siekierek.

Fulica atra — łyska. Na Odrze stale przebywało stado do 85 ptaków koło Str Kostrzynka. Najliczniejsza na zwirowni — do 320 os. 23 VIII. Maksymalna łączna liczebność — 405 os.

Grus grus — żuraw. Jedna rodzinka stale odwiedzała rozlewisko przy Str Kostrzynku. 26 VIII obserwowano stado 37 lejących ptaków koło Czelina.

Haematopus ostralegus — ostrygojad. Maksymalnie łącznie 6 os.: 23 VIII — 3 os. na Odrze i 3 os. w zwirowni.

Charadrius dubius — sieweczka rzeczna. Spotykana regularnie w różnych miejscach w stadkach do kilku osobników. Na rozlewisku maksymalnie 4 os. Maksymalnie podczas liczeń łącznie 23 ptaki.

Charadrius hiaticula — sieweczka obrożna. Trzykrotnie obserwowano pojedyncze ptaki i raz 3 os. na Odrze.

Pluvialis squatarola — siewnica. Obserwowana dwukrotnie: 19 VIII na Odrze koło Str Kostrzynka i 21 VIII na rozlewisku — przypuszczalnie ten sam ptak.

Vanellus vanellus — czajka. Najliczniejsza z siewek. Przelotne stada do kilkudziesięciu osobników obserwowano regularnie. Najintensywniejszy przelot zanotowano 20 VIII, kiedy łącznie naliczono 1550 os., w tym stado ok. 1000 ptaków na Odrze koło Gozdowic.

Calidris canutus — biegus rdzawy. Stwierdzony dwukrotnie: 20 VIII — 1 ad. na rozlewisku i 24 VIII — 1 ad. na Odrze koło Gozdowic.

Calidris temminckii — biegus mały. Stwierdzony dwukrotnie na rozlewisku: 18 VIII — 2 os. i 23 VIII — 1 os.

Calidris ferruginea — biegus krzywodzioby. Tylko jedna obserwacja: 24 VIII — 1 ad. na Odrze koło Gozdowic.

Calidris alpina — biegus zmienny. Cztery stwierdzenia od 1 do 5 ptaków.

Phylomachus pugnax — batalion. Spotykany regularnie w stadach do 7 ptaków. Maksymalnie podczas liczeń łącznie 14 os.

Gallinago gallinago — kszyk. Obserwowany regularnie, zwykle do kilku osobników, choć 16 VIII widziano stado 28, a 23 VIII — 30 ptaków na rozlewisku. Podczas liczeń maksymalnie łącznie 49 os.

Limosa limosa — rycyk. Tylko jedna obserwacja: 20 VIII — 2 os. na Odrze koło Gozdowic.

Numenius phaeopus — kulik mniejszy. 23 VIII — przelotny ptak koło Str Rudnicy.

Numenius arquata — kulik wielki. Przelotne osobniki, zwykle do kilku sztuk widywano regularnie. Największe stado — 13 os. Maksymalna łączna liczebność — 20 os.

Tringa erythropus — brodziec śniady. Jeden z najliczniejszych siewkowych. Największe stado obserwowano na rozlewisku: 37 os. — 24 VIII. Maksymalna łączna liczebność — 56 os.

Tringa totanus — krwawodziób. Tylko dwie obserwacje pojedynczych ptaków — jedna na Odrze i jedna na rozlewisku.

Tringa nebularia — kwokacz. Regularnie obserwowany, zwykle w stadkach do kilku sztuk. Największe stado — 18 os. — obserwowano 26 VIII na rozlewisku. Maksymalna łączna liczebność — 42 os.

Tringa ochropus — samotnik. Pojedyncze osobniki, rzadziej do 2 ptaków obserwowano regularnie. Maksymalna łączna liczebność — 4 os.

Tringa glareola — łączak. Stosunkowo nieliczny, choć spotykany regularnie. Największe stado — 7 os. na rozlewisku. Maksymalna łączna liczebność — 8 os.

Actitis hypoleucos — kuliczek. Jeden z najliczniejszych siewkowych. Regularnie spotykany, zwykle pojedynczo, ale bardzo równomiernie rozmieszczony wzdłuż Odry. Największe stado — 11 os. na Odrze. Maksymalna łączna liczebność — 142 os.

Larus minutus — mewa mała. Jedno stwierdzenie: 26 VIII — 2 os. na Odrze koło Bielinka.

Larus ridibundus — śmieszka. Najliczniejsza z mew. Największe zanotowane stado — 150 os. w żwirowni. Maksymalna łączna liczebność — 388 os.

Larus canus — mewa pospolita. Obserwowana regularnie, choć zwykle pojedynczo; tylko jedna obserwacja stadka 6 ptaków — równocześnie największa łączna liczebność.

Larus fuscus — mewa żółtonoga. Jedno stwierdzenie: 21 VIII — 2 ad. na Odrze koło Siekierek.

Larus argentatus — mewa srebrzysta. Koczujące osobniki widywane regularnie. Największe stado — 25 ptaków obserwowano w żwirowni. Maksymalna łączna liczebność — 59 os.

Larus cachinnans — mewa białogłowa. Ponieważ od niedawna mewy srebrzyste z żółtymi nogami zostały w naszym kraju uznane powszechnie za odrębny gatunek (Bukaciński et. al. 1989), nasze obserwacje są jedynymi z pierwszych odnotowanych stwierdzeń na Pomorzu Zachodnim. Poniżej przedstawiamy więc wszystkie obserwacje dorosłych osobników: 19 VIII — 1 os. koło Siekierek, 20 VIII — 2 os. koło Gozdowic, 21 VIII — 1 os. koło Gozdowic, 23 VIII — 3, 1, 1 — między Osinowem Dln a Bielinkiem, 24 VIII — 1 os. koło Gozdowic, i 1 os. koło Str Rudnicy, 25 VIII — 1 os. koło Siekierek i 26 VIII — 1 os. koło Gozdowic. Łącznie stwierdzono 13 os. w 8-miu spotkaniach. Opisane tu obserwacje mogły być dublowane, jednakże z uwagi na trudności związane z odróżnianiem tego gatunku od mewy srebrzystej, wyniki są raczej zaniżone. Dla po-

równania — na Śląsku od roku 1977, mewę białogłową odnotowano co najmniej 20 razy (Dyrzcz et al. 1991).

Larus marinus — mewa siodłata. Stwierdzona dwukrotnie: 21 VIII — 1 ad. koło Str Rudnicy i 24 VIII — 1 ad. i 1 imm. na żwirowni w Bielinku.

Sterna caspia — rybitwa wielkodzioba. 19 VIII — 1 os. na Odrze koło Gozdowic

Sterna hirundo — rybitwa zwyczajna. Przelatujące osobniki spotykane regularnie. Największe stado — 70 os. na żwirowni. Maksymalna łączna liczebność — 121 os.

Sterna albifrons — rybitwa białoczelną. Jedno stwierdzenie: 24 VIII — 5 os. na żwirowni.

Chlidonias hybridus — rybitwa białowąsa. Obserwowana dwukrotnie: 23 VIII — 1 os. koło Osinowa Dln i 26 VIII — 1 os. koło Bielinka.

Chlidonias niger — rybitwa czarna. Spotykana niezbyt regularnie, pojawiała się w większych przelotnych grupach. Największe stado — 30 os. Maksymalna łączna liczebność — 39 os.

Alcedo atthis — zimorodek. Pojedyncze, prawdopodobnie związane z miejscami lęgowymi ptaki obserwowano regularnie na kanałach i starorzeczach koło Siekierok i Str Kostrzynka. Podczas liczeń maksymalnie łącznie 4 os.

Upupa epops — dudek. Od 1 do 2 ptaków napotkano trzykrotnie między Czelinem a Gozdowicami.

Motacilla flava — pliszka żółta. Pospolita i liczna na pastwiskach. Na noclegowisku w trzcinach koło Str Rudnicy zapadało do 1500 ptaków (Czeraszkiwicz et al. 1993).

Motacilla alba — pliszka siwa. Znacznie mniej liczna od poprzedniego gatunku. Na noclegowisku z pliszką żółtą zapadało do 150—200 os. (Czeraszkiwicz et al. 1993).

Corvus corone — wrona. Liczne stada żerowały najczęściej po niemieckiej stronie Odry, ale były trudne do policzenia. Po polskiej stronie największe stado — 300 os. Maksymalnie podczas liczeń — łącznie 467 os.

Sturnus vulgaris — szpak. Pospolity i liczny na pastwiskach. Na noclegowisku koło Str. Rudnicy zapadało w trzcinach od 10 do 15 tys. ptaków (Czeraszkiwicz et al. 1993).

Carduelis cannabina — makolągwa. Na noclegowisku w trzcinach koło Str Rudnicy zapadało do 3000 os. (Czeraszkiwicz et al. 1993).

Tab. 1. Średnia liczebność i dominacja ptaków wodno-błotnych nad dolną Odrą w sierpniu 1992 r. Oznaczenia: I — średnia liczebność osobników w korycie i dolinie rzeki w przeliczeniu na A — 10 km biegu rzeki, B — cały odcinek; II — średnia liczebność osobników na Kostrzyneckim Rozlewisku; III — średnia liczebność osobników na zwirowni w Bielinku; + — wartości dominacji <0.01%.

Tab. 1. Average abundance and domination of waterfowl and waders at the studied segment of the lower Oder for August 1992. Explanations: I — average number of individuals in the river bed and velley (A — per 10 km of the river course, B — total); II — average number of individuals at the Kostrzyneckie Rozlewisko; III — average number of individuals at the gravel-pit in Bielinek; + domination value <0.01%.

Gatunek Species	I		II	III	IB+II+ +III	Domi- nacja Domi- nation (%)
	A	B				
1	2	3	4	5	6	7
<i>Anas platyrhynchos</i>	1037.0	3629.0	60.8	45.0	3734.8	71.20
<i>Larus ridibundus</i>	54.4	190.4	29.2	175.0	394.6	7.53
<i>Vanellus vanellus</i>	62.5	219.0	—	1.5	220.5	4.20
<i>Fulica atra</i>	6.4	22.5	—	160.0	182.5	3.50
<i>Ardea cinerea</i>	30.2	105.7	20.2	—	125.9	2.40
<i>Actitis hypoleucos</i>	27.3	95.5	2.6	1.5	99.6	1.90
<i>Mergus merganser</i>	26.0	91.0	—	5.0	96.0	1.83
<i>Sterna hirundo</i>	5.8	20.4	—	46.5	66.9	1.28
<i>Anas crecca</i>	13.0	45.3	0.4	0.5	46.2	0.88
<i>Aythya fuligula</i>	1.0	3.6	0.2	40.0	43.8	0.84
<i>Larus argentatus</i>	4.9	17.3	—	15.0	32.3	0.61
<i>Tringa nebularia</i>	6.6	23.0	8.0	0.5	31.5	0.60
<i>Gallinago gallinago</i>	2.7	9.5	7.6	—	17.1	0.33

1	2	3	4	5	6	7
<i>Tringa erythropus</i>	1.7	6.0	11.0	—	17.0	0.32
<i>Chlidonias niger</i>	4.2	14.6	—	0.5	15.1	0.29
<i>Charadrius dubius</i>	3.4	11.9	1.0	—	12.9	0.25
<i>Grus grus</i>	2.5	8.8	0.6	—	9.4	0.18
<i>Numenius arquata</i>	1.7	5.8	—	3.0	8.8	0.17
<i>Circus aeruginosus</i>	2.0	6.9	0.8	1.0	8.7	0.17
<i>Cygnus olor</i>	2.5	8.6	—	—	8.6	0.16
<i>Phalacrocorax carbo</i>	1.4	5.0	—	3.0	8.0	0.15
<i>Milvus milvus</i>	1.8	6.4	0.4	0.5	7.3	0.14
<i>Anas strepera</i>	2.0	7.2	—	—	7.2	0.14
<i>Podiceps cristatus</i>	0.8	2.8	1.2	—	4.0	0.08
<i>Larus canus</i>	0.9	3.0	—	1.0	4.0	0.08
<i>Philomachus pugnax</i>	0.7	2.4	1.4	—	3.8	0.07
<i>H. ostralegus</i>	0.4	1.3	—	1.5	2.8	0.05
<i>Pandion haliaetus</i>	0.6	2.2	—	0.5	2.7	0.05
<i>Sterna albifrons</i>	—	—	—	2.5	2.5	0.05
<i>Tringa glareola</i>	0.5	1.8	0.6	—	2.4	0.04
<i>Ciconia ciconia</i>	0.5	1.6	0.6	—	2.2	0.04
<i>Larus cachinnans</i>	0.6	2.0	—	—	2.0	0.04
<i>Alcedo atthis</i>	0.5	0.8	0.2	—	2.0	0.04
<i>Ciconia nigra</i>	0.2	0.6	1.2	—	1.8	0.03
<i>Tringa ochropus</i>	0.5	1.7	—	—	1.7	0.03
<i>Larus marinus</i>	0.05	0.2	—	1.5	1.7	0.03
<i>Haliaeetus albicilla</i>	0.4	1.4	0.2	—	1.6	0.03
<i>Tadorna tadorna</i>	0.1	0.4	—	1.0	1.4	0.03
<i>Aythya ferina</i>	0.3	1.2	—	—	1.2	0.02
<i>Charadrius hiaticula</i>	0.3	1.2	—	—	1.2	0.02
<i>Bucephala clangula</i>	0.2	0.6	—	0.5	1.1	0.02
<i>Calidris alpina</i>	0.3	1.0	—	—	1.0	0.02
<i>Pluvialis squatarola</i>	0.1	0.4	0.2	—	0.6	0.01
<i>Calidris temminckii</i>	—	—	0.6	—	0.6	0.01
<i>Egretta alba</i>	—	—	0.4	—	0.4	+
<i>Anser anser</i>	0.1	0.4	—	—	0.4	+
<i>Anas penelope</i>	0.1	0.4	—	—	0.4	+
<i>Anas querquedula</i>	0.1	0.4	—	—	0.4	+

1	2	3	4	5	6	7
<i>Circus cyaneus</i>	0.1	0.4	—	—	0.4	+
<i>Calidris canutus</i>	0.05	0.2	0.2	—	0.4	+
<i>Tringa totanus</i>	0.05	0.2	0.2	—	0.4	+
<i>Larus minutus</i>	0.1	0.4	—	—	0.4	+
<i>Larus fuscus</i>	0.1	0.4	—	—	0.4	+
<i>Chlidonias hybridus</i>	0.1	0.4	—	—	0.4	+
<i>T. rufficollis</i>	0.05	0.2	—	—	0.2	+
<i>Anas clypeata</i>	—	—	0.2	—	0.2	+
<i>Milvus migrans</i>	0.05	0.2	—	—	0.2	+
<i>Calidris ferruginea</i>	0.05	0.2	—	—	0.2	+
<i>Numenius phaeopus</i>	—	—	0.2	—	0.2	+
<i>Sterna caspia</i>	0.05	0.2	—	—	0.2	+
Razem / Total	1310.0	4585.0	150.2	507.0	5242.2	100.00

Tab. 2. Średnia liczebność osobników i dominacja ptaków wodno-błotnych w podziale na rzędy. Oznaczenia — jak w tab. 1.

Tab. 2. Average abundance and domination of waterfowl and waders according to the orders. Explanations — see Tab. 1.

Rząd / Podrząd Order / Suborder	IB	II	III	IB+II+III	Domi- nacja Domi- nation (%)
1	2	3	4	5	6
<i>Podicipediformes</i>	3.0	1.2	—	4.2	0.08
<i>Pelecaniformes</i>	5.0	—	3.0	8.0	0.15
<i>Ciconiiformes</i>	107.9	22.4	—	130.3	2.48
<i>Anseriformes</i>	3788.1	61.6	92.0	3941.7	75.15
<i>Accipitriformes</i>	17.5	1.4	2.0	20.9	0.40
<i>Gruiformes</i>	31.3	0.6	160.0	191.9	3.70
<i>Charadrii</i>	381.1	33.6	8.0	422.7	8.06
<i>Larii</i>	249.3	29.2	242.0	520.5	9.94
<i>Coraciiformes</i>	1.8	0.2	—	2.0	0.04
Razem / Total	4585.0	150.2	507.0	5242.2	100.00

Tab. 3. Porównanie zagęszczeń ptaków wodno-błotnych na badanych odcinkach rzek Polski w okresie sierpnia.

Tab. 3. A comparison of density of waterfowl and waders at studied segments of Polish rivers in August.

Nazwa rzeki i odcinek Name and segment of a river	Długość odcinka w km Segment's length in km	Zagęszczenie os./10 km biegu rzeki Density Source ind./10 km	Autor
1	2	3	4
WISŁA ŚRODKOWA:			
Sandomierz-Warszawa	240	900.0	Luniak (1971)
PILICA:			
Sulejów-Tomaszów Maz.	ok. 25	343.0	Markowski (1982)
WARTA:			
Częstochowa - ujście			
Widawki	197	38.0	Lewartowski (1989)
ujście Widawki - ujście			
Neru	93	96.0	Lewartowski (1989)
ujście Neru - ujście			
Proсны	97	296.0	Lewartowski (1989)
ujście Proсны - Luboń			
Luboń - Czerwonak	96	25.0	Lewartowski (1989)
Luboń - Czerwonak			
18	63.0	Lewartowski (1989)	
Czerwonak - Skwierzyna			
142	49.0	Lewartowski (1989)	
Skwierzyna - Kostrzyń			
89	53.0	Lewartowski (1989)	
R a z e m			
732	83.0	Lewartowski (1989)	
ODRA DOLNA:			
Czelin - Bielinek	35	1310.0	autorzy niniejszej pracy

Podsumowanie

1. Podczas badań, na odcinku rzeki Odry wraz z jej doliną, między Czelinem a Bielinkiem, stwierdzono maksymalnie 8092 osobniki ptaków wodno-błotnych. Łącznie zanotowano 62 gatunki z tej grupy — bez wróblowatych *Passeriformes*.

2. Zdecydowanie najliczniejszym gatunkiem była krzyżówka, która stanowiła średnio 71,2% ogólnej liczebności ptaków wodno-błotnych (tab. 1). Przymuszczać należy to wiązać z masowym wpływem rzęsy drobnej, która jest bardzo atrakcyjnym pokarmem dla tego gatunku (Sokołowski 1973). Poza tym do najliczniejszych gatunków należały: śmieszka — 7,5% ugrupowania, czajka — 4,2%, łyska — 3,5% i czapla siwa — 2,4% (tab. 1).

3. Spośród siewkowców *Charadrii*, oprócz czajki, najliczniej występował kuliczek (1,9% ugrupowania) — podobnie jak na Wiśle (Luniak 1971, Wesołowski 1973) i Warcie (Lewartowski 1989), a następnie kolejno: kwokacz, kszyk i brodziec śniady (tab. 1).

4. Spośród jastrzębiowych *Accipitriformes*, związanych ze środowiskiem wodnym, najliczniejszy był błotniak stawowy — średnio 8,7 os. i kania rdzawa — 7,3 os.

5. Analizując charakterystykę awifauny wyodrębnionych środowisk, należy stwierdzić, że najbardziej atrakcyjne, zarówno pod względem ogólnej liczebności, jak i bogactwa gatunków było koryto rzeki, gdzie średnio stwierdzono 87,4% (4585,0 os.) wszystkich ptaków wodno-błotnych i 57 gatunków. Pozostała część doliny — z suchymi łąkami i wąskimi starorzeczami — nie miała praktycznie dla tej grupy ptaków żadnego znaczenia, za wyjątkiem jastrzębiowych i zimorodka. Nawet czajka, która w podobnych biotopach innych rzek występowała stosunkowo licznie (Lewartowski 1989, obserw. własne znad środkowej Wisły), zatrzymywała się tylko na łachach rzecznych i na Kostrzynieckim Rozlewisku. Na wyodrębnionych tutaj, jako osobny biotop, rozlewisku koło Str Kostrzynka — wyjątkowo suchym w badanym okresie — stwierdzono zaledwie 2,9% ptaków (150,2 os.) i 46 gatunków. Na żwirowni koło Bielinka stwierdzono większą średnią liczebność ptaków — 9,7% (507,0 os.), lecz znacznie mniej gatunków — 23, co jednak mogło wynikać ze znacznie mniejszej ilości kontroli żwirowni.

W korycie Odry zdecydowanymi dominantami były blaszkodziobe *Anseriformes* — 82,6% ugrupowania, podobnie jak na

rozlewisku — 41,0% (tab. 2). Zupełnie odmienną sytuację stwierdzono na żwirowni, gdzie zdecydowanie dominowały mewowce *Larii* — 47,7% ugrupowania i żurawiowe *Gruiformes* — 31,6% ugrupowania, na czele z gatunkami, które uzyskiwały tu największe liczebności w stosunku do łącznej sumy, takimi jak: łyska i rybitwa zwyczajna, a także śmieszka i czernica (tab. 2).

6. Najliczniej reprezentowany był rząd blaszkodziobych *Anseriformes*, ze średnią dominacją 75,2% (3941,7 os.) i 13-ma gatunkami (tab. 2). Kolejnym najliczniejszym rzędem były siewkowate *Charadriiformes* — 18,0% (943,2 os.) z 32-ma gatunkami (tab. 2). Dla porównania — nad Wartą zdecydowanie najliczniejszym rzędem były siewkowate (Bednorz 1976, Winięcki 1983, Lewartowski 1989).

7. Stwierdzone średnie zagęszczenie ptaków wodno-błotnych, na 10 km biegu rzeki, wynoszące 1310,0 os., jest jednym z największych odnotowanym dotychczas w Polsce (tab. 3).

Podziękowania

Progniemy powtórnie podziękować wszystkim osobom, które wzięły udział w obozie w Starej Rudnicy. Lista uczestników została wymieniona w osobnej publikacji (Czeraszkiwicz et al. 1993).

LITERATURA

- BEDNORZ J. 1976. Ptaki wodne i błotne zagospodarowanych łąk zalewowych w dolinie Warty koło Poznania. Zesz. nauk. UAM, ser. zool. 5, Poznań.
- BUKACIŃSKI D., NAWROCKI P., STAWARCZYK T. 1989. Gniazdowanie mew białogłowych (*Larus cachinnans*) na środkowej Wiśle, ich status taksonomiczny oraz problemy z rozpoznawaniem podgatunków *L.c. michahelis*, *L.c. cachinnans* i *L.c. omissus*. Not. orn. 30, 3—4, 3—12.
- CZERASZKIEWICZ R., KALISIŃSKI M., NIEDŹWIECKI S., STASZEWSKI A. 1993. Awifauna przelotna Kostrzyneckiego Rozlewiska nad Odram koło Cedynii. Prz. Przyr. 4, 1: 51—60.
- DYRCZ A., GRABIŃSKI W., STAWARCZYK T., WITKOWSKI J. 1991. Ptaki Śląska — monografia faunistyczna. U. Wr., Wrocław.

- LEWARTOWSKI Z. 1989. Ptaki wodno-błotne rzeki Warty i pastwisk położonych w jej dolinie na początku wędrówki jesiennej. *Acta Orn.* 25, 1: 3—24.
- LUNIAK M. 1971. Ptaki środkowego biegu Wisły. *Acta Orn.* 13, 2: 17—113.
- MARKOWSKI J. 1982. Ptaki doliny Pilicy — projektowanej strefy chronionego krajobrazu. *Ochr. Przyr.* 44: 164—218.
- SOKOŁOWSKI J. 1973. Kaczka krzyżówka. Nasza Księgarnia, Warszawa.
- TOMIAŁOJC L. 1990. Ptaki Polski — rozmieszczenie i liczebność. PWN, Warszawa.
- WESOŁOWSKI T. 1973. Obserwacje ornitologiczne nad dolną Wisłą. *Not. Przyr.* 10: 69—74.
- WINIECKI A. 1983. Ekologia i fenologia ptaków wodnych i błotnych zalewowych pastwisk w dolinie środkowej Warty. *Prac. Kom. Biol. PTPN*, 64: 43—55.

Adres autorów:

Szczecińska Stacja Ornitologiczna
„Świdwie”
72-003 Dobra Szczecińska